
Kuritöö ja karistus rahanduses ei ole tasakaalus

10. jaanuar 2018

Arvestades finantssektori mõjukust ühiskonnas, on põhjust üle vaadata sealsete rikkumiste eest karistuste määramise kord ja nende suurus.

Käsitledes finantssektori karistusraamistikku, ei saa jätta kõrvale kirjandusklassikat, milles õigusteaduse tudeng vaevleb küsimuses, kas seadused kehtivad ainult tavainimestele ja kas privilegeeritudel on õigus neid rikkuda või vähemalt mitte saada karistatud.

Mõneti samasugused küsimused võivad painata ka tänaseid juuratudengeid, kui nad puutuvad kokku kehtiva karistuspoliitikaga. Ühtpidi on riik küsimustes, mis puudutavad igapäevaelu rikkumisi ja neile järgnevaid karistusi, üsna usin. Näiteks puude või põõsaste kahjustamise või hävitamise eest saab isikut karistada kuni kolmeaastase vangistusega. Võltskaubanduse eest – sisuliselt kaubamärgiomaniku õiguste rikkumine – karistatakse kuni kaheaastase vangistusega. Vaieldamatult teenivad karistused siin üllast eesmärki – karistus(poliitika) peab olema mõjus.

Naeruväärsed trahvid

Jõudes aga puude ja põõsaste kahjustamisest finantssektori karistusteni, on olukord olnud aastaid üsna trööstitu. Näiteks enamiku rikkumiste eest saab finantsinspeksioon krediitiasutust väärteto korras karistada vaid kuni 32 000eurose trahviga, olgu tegu siis investeerimispiirangute, pangasaladuse või usaldusnormatiivide rikkumisega.

Pilt on sarnane kogu finantssektoris, näiteks väärtepaberituruseaduses reguleeritud umbes 50 väärtet mitte ühegi puhul ei ole karistusmäär suurem. Pikalt olid ka rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise alased karistused marginaalsed, kuid mullu sügisest tõsteti vastutuse piirmäär 400 000 euroni.

Samas on selge, et finantssektoris tehtu on ühiskonnas tervikuna oluliselt suuremate ja laiaulatuslikumate tagajärgedega kui võltsitud kauba müümine või puude-põõsaste raiumine. Kõrvale ei saa jätta ka viimaste aastate tehnilist arengut, mille tõttu on sisuliselt sekundite küsimus, mil sajad miljonid eurod võivad lihtsalt kaduda – läbides seejuures erinevaid jurisdiktsioone ning hõlmates tuhandeid ettevõtteid ja sadu finantsjärelevalve subjekte.

Tahtmatult tekib küsimus, kas karistusmäärad finantssektoris ei ole mitte liiga madalad ja juba üsna pikalt meid ümbritsevale arengule jalgu jäänud. Karistuse mõjususest on asi finantssektoris üsna kaugel, kuna teoreetiliselt on maksimaalse karistuse määr sadu või isegi tuhandeid kordi madalam kui võimalik süüteoga saadav kasu.

Selle valguses on igati tervitatav justiitsministeeriumi sügisel kooskõlastamisringile saadetud seaduseelnõu, mis suurendaks muu hulgas ka finantssektori karistusmäärasid. Eelnõuga

kavatsetakse luua nn kõrgendatud ülemmääraga trahvid, mis viivad meie õiguskorra vastavusse Euroopas kehtivate karistusmääradega. Seadusest üleastujat ootaks väärteomenetluse raames kuni 20 miljoni euro suurune trahv. Trahvid seatakse muu hulgas sõltuvusse teenitud kasumi ja ettevõtte aastakäibega.

Järelevalvele trahviõigus

Teisalt võib selliste kõrgete trahvidega väärtegude kehtestamine sassi paisata senise karistusõigusliku kontseptsiooni kuritegudest ja väärtegudest. Osa riike on kehtestanud finantssektori karistusteks hoopis eriseadused ja -korrad. Rikkumised lahutatakse kulukast, keerulisest ja aeganõudvast kriminaalmenetluslikust reageerimisest.

Järelevalveasutustele antakse halduskaristuse trahvide määramise õigus. Sellise trahvi määramine oleks vabastatud süüteomenetluse laadsest pikast ja küllaltki kallist protsessist. Samuti arvestaks selline lähenemine paremini finantssektori eripäradega: võimaliku rikkumise mõjutused on keskmisest suuremale osale ühiskonnast, kahjud on reeglina suured ja võivad hõlmata finantskeskkonda tervikuna ning opereeritakse spetsiifilises valdkonnas, mis vajab eriteadmisi.

Finantssektorit puudutavad rikkumised ei olegi pahatihti esmalt küsimused kellegi süüst ja tema kriminaalmenetluse vormis karistamisest, vaid sellise teo mõjudest kogu finantssektorile ja toimimise usaldusväärsuse tagamisest. Kriminaalmenetluslikult seda arvestada oleks keerukas, samas kui arvestamata jätmine muudaks aga karistamise poolikuks.

Finantsinspeksioon on varem korduvalt juhtinud erinevate osapoolte tähelepanu finantssektori karistusmääradele ja teinud ka ettepanekuid rakendada neid tavapärastest väärteomenetlustest erinevalt. Võtta sellistelt üleastumistelt ära n-ö kuritöö ja karistuse taak ning kehtestada haldusõiguslikud trahvid.

Kuhu suunda finantskaristuste uuendused lähevad, määrab seadusandja tahe. Üks on aga selge: nagu keeruliste asjadega tihti juhtub, lõpeb ka käesolev kirjatükk rohkemate küsimuste kui vastustega.

**Artikkel ilmus 10. jaanuaril 2018 Äripäevas.*

Siim Tammer

[trahv](#)

[finantssektor](#)